

วิธีการผลิตอย่างไร วิธีการรบบอย่างนั้น วิธีการปกครองอย่างนั้น: ห่วงโซ่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

การทหาร และการปกครองระบอบประชาธิปไตย

พลเอก ยศนันท์ หรัยเจริญ¹

บทนำ

วิวัฒนาการของวิธีการผลิตอันเป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดรูปแบบกิจการของรัฐในมิติต่างๆนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในมิติของการทหารก็เช่นกัน โดยวิธีการผลิตอันเป็นพื้นฐานของสังคมนั้นๆเป็นปัจจัยสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนารูปแบบกองทัพ ตลอดจนรูปแบบของการทำสงครามในยุคต่างๆ นอกจากนี้รูปแบบการปกครองของรัฐก็มีความเชื่อมโยงกับวิธีการผลิตและการทหารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิวัฒนาการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย บทความฉบับนี้ต้องการที่จะฉายภาพความสัมพันธ์ของวิธีการผลิต วิธีการรบ และวิธีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อให้ผู้อ่านได้ประจักษ์ถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ดังกล่าว อันจะนำไปสู่การพัฒนาวิธีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคอนาคตข้างหน้า

คลื่นแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

อัลวิน ทอฟเลอร์ (Alvin Toffler) นักพยากรณ์อนาคตศาสตร์ชาวอเมริกันได้ให้ทัศนะที่น่าสนใจไว้ในหนังสือ *The Third Wave* (Toffler, 1980) โดยได้ให้คำอธิบายถึงวิวัฒนาการของสังคม 3 แบบ ในรูปแบบของ คลื่น (wave) ที่ผลักดันสังคมแต่ละยุคให้เปลี่ยนแปลงไป อันเป็นสารตั้งต้นสำคัญในการเกิดอารยธรรมและวัฒนธรรมของสังคมยุคต่างๆ

คลื่นลูกที่ 1 การปฏิวัติเกษตรกรรม เป็นยุคที่ค้นพบเครื่องมือทุ่นแรงที่สามารถนำไปใช้ในการเกษตร อาทิ ค้อน ไม้ และอื่นๆ การพัฒนาดังกล่าวถือเป็นการปฏิวัติการทำเกษตรกรรมในยุคโบราณก่อให้เกิดสังคมเกษตรกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างผลิตผลทางการเกษตรเพื่อบริโภคในสังคมมนุษย์ หรือเรียกได้ว่าเป็นยุค “ปลูกอยู่ปลูกกิน” และพัฒนาสังคมบรรพกาลเดิมหรือที่เรียกได้ว่าเป็นยุค “หาอยู่หากิน” จากไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดวัฒนธรรมและอารยธรรมขึ้นในบริเวณต่างๆทั่วโลก ก่อให้เกิดการสร้างบ้านแปลงเมือง เกิดสังคมครอบครัว

¹ รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ใหญ่อันเป็นแหล่งที่มาของแรงงาน ตลอดจนการปกครองแบบศักดินาที่ชี้วัดพลังอำนาจกันที่จำนวนคนในปกครองและที่ดินเป็นสำคัญ ยุคนี้จึงเป็นยุคที่กล่าวได้ว่า ปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดคือ แรงงาน นั่นเอง (ibid).

“แรงงาน” คือ อำนาจที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการโต้คลื่นลูกที่ 1

คลื่นลูกที่ 2 การปฏิวัติอุตสาหกรรม ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 - 20 เป็นการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมโลกครั้งใหญ่ โดยเป็นยุคที่ก่อให้เกิดครอบครัวขนาดเล็ก เกิดระบบการศึกษา ระบบบริษัท ตลอดจนระบบราชการที่เอื้อประโยชน์ให้กับรูปแบบการผลิตแบบโรงงาน ก่อให้เกิดสังคมอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นการผลิตขนาดใหญ่ (Mass) โดยใช้เครื่องจักร ทั้งด้านการผลิตสินค้า การกระจายสินค้า การสื่อสารมวลชน ตลอดจนการทหาร สิ่งก็ตามมากับการเป็นสังคมอุตสาหกรรมคือการรักษามาตรฐานในด้านต่างๆ จึงเกิดเป็นการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางและส่งผลให้เกิดการเติบโตของระบบราชการ จะเห็นได้ว่ายุคนี้เปลี่ยนแปลงจากยุคเกษตรกรรมไปอย่างสิ้นเชิง การผลิตได้ก้าวข้ามข้อจำกัดของแรงงานมนุษย์ไปสู่การใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ ยุคนี้จึงเป็นยุคที่กล่าวได้ว่า ปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุด คือ ทุน ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาเครื่องจักรและชิงความได้เปรียบทางเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมนั่นเอง (ibid).

“ทุน” คือ อำนาจที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการโต้คลื่นลูกที่ 2

คลื่นลูกที่ 3 การปฏิวัติสารสนเทศ ก่อให้เกิดยุคหลังอุตสาหกรรม โดยอัลวิน ทอฟเลอร์ได้กล่าวไว้ว่า ภายหลัง ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา ประเทศต่างๆในโลกได้เริ่มวิวัฒนาการจากสังคมคลื่นลูกที่ 2 เข้าสู่คลื่นลูกที่ 3 ซึ่งได้รับการขนานนามแตกต่างกันไป อาทิ ยุคอวกาศ ยุคสมัยแห่งอิเล็กทรอนิกส์ หรือแม้แต่คำว่า ยุคไอที (IT: Information Technology) ที่คนไทยคุ้นเคย วิวัฒนาการดังกล่าวก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญคือทำให้โลกแคบลง จนหลายต่อหลายคนวาดฝันไปสู่ความเป็นหมู่บ้านโลก (Global village) ในที่สุด การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นบ่อเกิดสำคัญของกระแสโลกาภิวัตน์ยุคใหม่และสร้างผลกระทบทั้งบวกและลบมากมายแก่โลกผ่านพลังของการพัฒนาด้านการติดต่อสื่อสาร อาทิ คอมพิวเตอร์ ระบบดิจิทัล ดาวเทียม และระบบสารสนเทศที่ทันสมัย ส่งผลให้มนุษย์เข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เกิดขึ้นบนโลกในเวลาจริง (Real time) แม้จะอยู่ห่างกันเป็นพันๆไมล์จนก่อให้เกิดความรู้สึกของการเป็นหมู่บ้านโลกอย่างชัดเจน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างรวดเร็วและหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิธีการผลิตในยุคนี้จึงเปลี่ยนแปลงจากการผลิตที่อาศัยโรงงานขนาดใหญ่ไปสู่การอาศัยความรู้ตลอดจนเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลักทางเศรษฐกิจ กล่าวให้เข้าใจโดยง่ายได้ว่ายุคนี้หากผู้ใดมีความรู้ มีนวัตกรรมทางความคิด ก็สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดดังกล่าวเป็นทรัพย์สินได้โดยอาศัยพลังของโลกยุคดิจิทัลเปรียบเทียบเสมือนการ “ปั้นอากาศให้เป็นเงิน” ได้โดยไม่ต้องเป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่แต่อย่างใด ปัจจัยที่

สำคัญที่สุดสำหรับยุคนี้จึงเป็น ความรู้ (Wisdom) อันหมายถึงความรวมถึง นวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยี (Technology) นั่นเอง (ibid).

“ความรู้” (Wisdom) คือ อำนาจที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการโต้คลื่นลูกที่ 3

เศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy)

คาร์ล มาร์กซ์ และ เฟรเดริก แองเกล (Karl Marx and Friedrich Engels) ได้อธิบายความสัมพันธ์ทาง เศรษฐศาสตร์และการปกครองไว้ในหนังสือคำประกาศคอมมิวนิสต์ (The Communist Manifesto) ว่าการ วิวัฒนาการทางสังคมอันเป็นผลสืบเนื่องจากวิวัฒนาการของปัจจัยการผลิตเป็นเหตุให้เกิดวิวัฒนาการทางสังคมตาม แนวทางลัทธิมาร์กซ์ดังนี้ (Marx and Engels, 1848)

1. สังคมคอมมิวนิสต์โบราณ (Primitive Communism) เป็นสังคมแบบโบราณที่มนุษย์ยังคงเร่ร่อนและมีกิจกรรม ทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญที่สุดคือการล่าสัตว์ สังคมมีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยกันเพื่อต่อสู้กับสัตว์ป่า
2. สังคมทาส (Slave society) เป็นวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นพร้อมๆกับการที่มนุษย์หลอมรวมกันสร้างสังคมชุมชนใน รูปแบบเมือง แรงงานทาสจึงเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และถูกควบคุมโดยนายทาส ถือเป็น การต่อสู้ระหว่างชน ชั้นนายทาส กับทาส
3. สังคมศักดินา (Feudalism) เป็นขั้นที่ 3 ของการพัฒนาทางสังคมของมนุษย์ โดยเริ่มจัดการปกครองที่เป็นระบบ ขึ้นโดยมีผู้ปกครองเป็นอภิสิทธิ์ชน (Aristocracy) และเป็นผู้ถือครองปัจจัยการผลิตอันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน และ เครื่องมือทางการเกษตรที่ใช้ในการผลิต ในอีกด้านหนึ่งก็เกิดลักษณะทุนนิยมขึ้นในระดับหนึ่ง และเกิดเป็นการ ต่อสู้ทางชนชั้นระหว่าง เจ้าขุนมูลนาย (Lord) กับ ไพร่ (Serf)
4. สังคมทุนนิยม (Capitalism) เป็นวิวัฒนาการของสังคมที่มีผู้ปกครอง คือ นายทุน (Capitalist) เป็นนายจ้างและ เจ้าของกิจการ มีชนชั้นกลาง (Bourgeois) เป็นผู้คุมปัจจัยการผลิต เงินทุน ที่ดิน โรงงานอุตสาหกรรม มีการ ปกครองและกดขี่ชนชั้นกรรมาชีพ (Proletarians) ในมุมมองของมาร์กซ์ เกิดเป็นการต่อสู้ทางชนชั้นระหว่าง นายทุน ชนชั้นกลาง กับกรรมาชีพ หรือชนชั้นกรรมาชีพ
5. สังคมสังคมนิยม (Socialism) เป็นวิวัฒนาการที่เป็นผลลัพธ์ของการปฏิวัติสังคมของชนชั้นกรรมาชีพ เปลี่ยนผู้ ที่ถูกกดขี่ให้กลายเป็นผู้ปกครองแบบ “เผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ” (Diktatur des proletarians) โดยเป็น เจ้าของปัจจัยการผลิตแทนนายทุน กฎมพี ชนชั้นกลาง และเกิดการเตรียมตัววิวัฒนาการขั้นสุดท้ายหรือการ ปฏิวัติครั้งสุดท้าย

6. สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ (Communism) เป็นวิวัฒนาการทางสังคมสูงสุดของมนุษย์ที่สังคมสามารถกระจายรายได้
อย่างเท่าเทียมกัน เป็นสังคมปราศจากชนชั้น และมนุษย์ทุกคนสามารถใช้ชีวิตตามใจปรารถนาโดยมีเพียงความ
รับผิดชอบต่อตนเองและชุมชนโดยรวม

วิธีการผลิตอย่างไร วิธีการรบบอย่างนั้น วิธีการปกครองอย่างนั้น

จากที่กล่าวไปข้างต้นจะเห็นได้ว่า วิธีการผลิต และการวิวัฒนาการวิธีการผลิตมีผลต่อวิธีการปกครองและ
รูปแบบสังคมในยุคต่างๆอย่างเห็นได้ชัด นั่นคือ ผู้ปกครอง คือผู้ที่ครองครองปัจจัยการผลิตและเป็นผู้กำหนดรูปแบบ
การปกครองให้สอดคล้องกับวิธีการผลิตในบริบททางเศรษฐศาสตร์ของยุคสมัยต่างๆ

วิธีการรบและการทหาร ถือเป็นกิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงการปฏิบัติ
ทางสังคมที่เปลี่ยนทุกวิถีในสังคมไปเรื่อยๆ วิธีการรบจึงต้องสอดคล้องกับรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่างๆ
อาทิ วิธีการรบยุคเกษตรกรรมที่เน้นกำลังพลเป็นหลักก็ต้องปรับเปลี่ยนเป็นการรบที่อาศัยเงินทุนในการผลิตเครื่องจักร
สงครามอันกลายเป็นตัวชี้วัดชัยชนะทางการทหารในยุคอุตสาหกรรม เช่นเดียวกับในคลื่นลูกที่สาม ที่กองทัพ
จำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการรบให้สอดคล้องกับยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในที่นี้จะวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของทั้งสามกิจกรรม กล่าวคือ วิธีการผลิต วิธีการรบ และวิธีการปกครอง
ว่ามีความเชื่อมโยงกันเช่นไร ซึ่งจะเป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในอนาคต

คลื่นลูกที่ 1: ยุคปฏิวัติเกษตรกรรม

วิธีการผลิตในยุคเกษตรกรรมใช้กล้ามเนื้อ คน และสัตว์ เป็นปัจจัยการผลิตหลักในการเพาะปลูก และผลิต
สินค้าทางการเกษตรโดยมีสังคมการผลิตแบบบรรณา (Division of labour) วิธีการผลิตแบบนี้ทำให้ปัจจัยการผลิตที่
สำคัญที่สุด คือแรงงาน วิธีการรบในยุคนี้จึงไม่ต่างจากกิจกรรมทางการผลิต กล่าวคือมีการใช้กำลังคนจำนวนมาก รบ
ด้วยหอกดาบ ธนู ใครที่มีกำลังคน ม้า ช้าง มาก ก็จะเป็นผู้ได้ชัยชนะในสนามรบ เช่น กองทัพของจักรพรรดิเจงกิสข่าน
เป็นต้น

ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อวิธีการปกครองในยุคนี้อย่างชัดเจน โดยจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับรูปแบบการ
ปกครองและสภาพสังคมในแบบ สังคมนิยมคอมมิวนิสต์โบราณ สังคมทาส และสังคมศักดินาที่ได้กล่าวไปข้างต้น โดยทั้ง
สามสังคมที่กล่าวไปแล้วนี้มีกำลังคน หรือแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และเป็นตัวชี้วัดทางอำนาจของผู้ปกครองผู้
มีฐานะเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งสิ้น วิธีการปกครองในยุคนี้จึงเป็นรูปแบบการปกครองแบบศักดินา ที่อำนาจการ
ปกครอง (Power) อยู่ที่ผู้ที่มีกำลังและดินแดนมาก อันเป็นปัจจัยสำคัญทั้งด้านการผลิตและการทหาร มีการ

วิวัฒนาการจากแคว้น หรือ นครรัฐ (City-state) เป็นราชอาณาจักร หรือจักรวรรดิ ขึ้นอยู่กับพลังอำนาจของกษัตริย์ ในการรวบรวมผู้คนและดินแดนนั่นเอง

จะเห็นได้ว่า ในคลื่นลูกที่หนึ่ง ปัจจัยการผลิตและการทหารที่สำคัญคือกำลังคน วิธีการรบจึงเป็นกองทัพ ประจำการในรูปแบบ Labour Intensive Army และ วิธีการปกครองเป็นระบอบศักดินาเป็นหลัก

คลื่นลูกที่ 2: ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม

ในคลื่นลูกที่สองเป็นยุคที่การผลิตเปลี่ยนแปลงจากการใช้แรงงานคนไปเป็นการใช้เครื่องจักรอันเป็นผลสืบเนื่องจากการประดิษฐ์เครื่องจักรทุ่นแรง ส่งผลให้การผลิตเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าเกษตรไปสู่การผลิตสินค้าที่หลากหลายในโรงงานอุตสาหกรรมออกมาเป็นจำนวนมากๆ (Mass) ปัจจัยสำคัญในการผลิตที่สำคัญในยุคนี้จึงเปลี่ยนเป็น ทุน แทนที่จะเป็นกำลังแรงงานอย่างในอดีต ตรงจุดนี้เองก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการรบด้วยเช่นกัน กล่าวคือเกิดการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องจักรสงครามมากมายหลายรูปแบบ ก่อให้เกิดยุทธโศภนสมัยใหม่ อาทิ เรือรบ รถถัง เครื่องบิน และอาวุธระเบิดชนิดต่างๆ ส่งผลให้การสงครามสามารถทำได้ไกลขึ้นกว่าเดิม เช่นเดียวกับในยุคที่หนึ่ง ผู้ใดเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตมาก ซึ่งในยุคนี้คือทุนและเครื่องจักรสงคราม ก็จะเป็นผู้ที่มีอำนาจทั้งในสังคมนั้นๆ และในสนามรบ

ในด้านการปกครอง ยุคนี้ถือเป็นยุคที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยเป็นยุคที่มีความเป็นสังคมศักดินาในช่วงเริ่มต้นและได้วิวัฒนาการมาเป็นสังคมทุนนิยมในเวลาต่อมา ซึ่งการเปลี่ยนผ่านดังกล่าวก็ก่อให้เกิดปรากฏการณ์สำคัญหลายประการที่ถือว่าเป็นวิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย

ภายหลังที่อังกฤษเกิด The Glorious Revolution ในปี ค.ศ. 1688 สิ่งที่มาตามคือการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของสถาบันการเมืองและเศรษฐกิจของอังกฤษ ที่สำคัญที่สุดคือการจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในขณะนั้นและส่งผลให้อำนาจมาอยู่ในมือของรัฐสภาซึ่งเป็นที่ยอมรับของขุนนางชั้นสูง (North and Weingast, 1989) อย่างไรก็ตามจุดเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่สำคัญที่สุดอยู่ที่ The First Reform Act of 1832 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ยกเลิกความไม่เท่าเทียมกันภายใต้ระบบการเลือกตั้งแบบเดิมที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นเพียงคนเพียงหยิบมือเดียว ส่งผลให้เกิดการขยายจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นครั้งแรกและส่งผลต่อไปเป็นการพัฒนาขยายผู้มีสิทธิออกเสียงไปเรื่อยๆ ถือเป็นเสาหลักต้นแรกที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อปูทางไปสู่การเติบโตของระบอบประชาธิปไตย (Acemoglu and Robinson, 2005)

ซึ่งในช่วงเวลานับแต่ The Glorious Revolution เป็นต้นมา เป็นช่วงเดียวกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการเติบโตของสังคมอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดการกระจายผลิตสินค้าและการค้าจำนวนมาก ผู้ที่มีทุนใน

การผลิตสินค้าจึงสามารถเก็บเกี่ยวความได้เปรียบและสะสมทุน (capital) ให้มากขึ้นได้โดยง่าย ก่อให้เกิดการกระจายทุนอันเป็นปัจจัยทางอำนาจที่สำคัญในยุคนี้ไปสู่ชนชั้นสูงและชนชั้นกลางอย่างมหาศาล อำนาจจึงไม่ได้กระจุกตัวอยู่ที่ผู้มีกำลังพลมากหรือชนชั้นศักดินาในขณะนั้นเพียงผู้เดียวอีกต่อไป สิ่งนี้จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ชนชั้นสูงและชนชั้นกลางในขณะนั้นมีศักยภาพที่จะรักษาอำนาจเอาไว้ที่ตนไม่ให้ถูกดึงกลับไปสู่สถาบันเดิม² การขยายตัวของผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่ได้กล่าวมาก็เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้มีการเรียกร้องสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งออกไปสู่ผู้คนในวงกว้างมากขึ้นและนำไปสู่การพัฒนาระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา (ibid).

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าวิธีการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิธีการรบและวิธีการปกครองอย่างเห็นได้ชัด และในยุคคลื่นลูกที่ 2 ก็ได้ก่อให้เกิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้น

คลื่นลูกที่ 3: ยุคปฏิวัติสารสนเทศ

ในยุคนี้เป็นยุคที่วิธีการผลิตเปลี่ยนแปลงไปจากทั้งสองยุคอย่างสิ้นเชิง มีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง อาทิ คอมพิวเตอร์ ดาวเทียม และการสื่อสารแบบดิจิทัลสารสนเทศเข้าทดแทนที่อุตสาหกรรมปล่องควัน ก่อให้เกิดการติดต่อสื่อสารในเวลาจริง (Real time) และทำให้โลกแคบลงจนเปรียบเสมือนเป็นหมู่บ้านโลก การผลิตสินค้าและบริการจึงจำเป็นต้องมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หรือมีการผลิตสินค้าจำนวนมากๆอีกต่อไป แต่กลับกลายเป็นว่าผู้ใดที่มีสติปัญญา (Wisdom) มีเทคโนโลยี (Technology) และนวัตกรรม (Innovation) ก็สามารถเป็นผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจได้

ปัจจัยอำนาจทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปของสังคมยุคนี้ส่งผลให้วิธีการรบเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน โดยกองทัพสมัยใหม่ก็มีการปรับรูปแบบไปในแนวทางเดียวกับวิธีการผลิต กล่าวคือ ใครที่มีสติปัญญา (Wisdom) มีความรู้ (Knowledge) เท่าทันเวลาจริง (Real time) และข้อมูลข่าวกรอง (Intelligence) ผู้นั้นก็จะเป็นผู้กุมอำนาจทางการรบยุคใหม่และประสบความสำเร็จในสงคราม

กองทัพที่มีประสิทธิภาพในการโต้คลื่นลูกที่ 3 จึงเป็นกองทัพที่มีการฝึก การจัด และวิธีการรบแบบ Information Technology Intensive Army หรือ Smart Army ที่มีพลังพลวัต (Dynamic) ไปได้ไกล (Range) มีความเร็ว (Speed) และมีอำนาจการทำลายล้างที่แม่นยำ (Lethality) ดังนั้นทหารในยุคนี้จึงต้องเป็น “นักรบที่ชาญฉลาด” สอดคล้องกับอำนาจที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในยุคนี้ ซึ่งก็คือ ความรู้ นั่นเอง

² “The emergence of democracy in Britain and its subsequent consolidation took place in a society that had long shed nearly all the remnants of medieval organization and that had successfully resisted the threat of absolutism. They also took place in the context of rapid industrialization, urbanization, expansion of the factory system, rising inequality, and - in the period after the Repeal of the Corn Laws - rapid globalization of the economy” (Acemoglu and Robinson, 2005)

ในด้านวิธีการปกครอง การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบทุนนิยมเสรีประชาธิปไตยที่อำนาจชี้วัดได้จากทุน จะเปลี่ยนแปลงไปสู่การชี้วัดด้วยสติปัญญา ผู้นำจำเป็นต้องมีสิ่งเหล่านี้จึงจะถือว่าเป็นผู้ครอบครองปัจจัยการผลิตหรือปัจจัยทางอำนาจ ผู้คนทั่วไปในสังคมจะมีอำนาจมากขึ้นเนื่องด้วยปัจจัยทางอำนาจได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นความรู้ที่สามารถกระจายไปได้ในวงกว้าง ทุกหย่อมหญ้า และทุกชนชั้น ดังนั้นประเทศต่างๆจะมุ่งหน้าเข้าไปสู่การเป็นประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตยมากขึ้น ตลอดจนจะต้องเดินทางไปสู่ความเป็นเสรีในระดับที่สูงขึ้น มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้จากบุคคลทั่วไป นอกจากนี้อำนาจของรัฐจะถูกกระจายลงไปสู่ประชาชนมากขึ้น (Decentralization) ทำให้รัฐมิได้เป็นผู้กุมอำนาจสูงสุดในการบริหารเหมือนยุคก่อนอีกต่อไป

ความสถียรของอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน (Sovereignty) เปลี่ยนเป็นพลวัตร นั่นคือการก้าวเข้าสู่การเป็นหมู่บ้านโลก ในขณะเดียวกัน การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นในรูปแบบการปกครองปกติและรูปแบบการปกครองพิเศษมีความจำเป็นมากขึ้นในระดับนโยบาย ประชาชนจึงมีส่วนร่วมมากขึ้นเนื่องจากการเข้าถึงของสื่อ และ Social media

ระบบราชการในระดับปฏิบัติการซึ่งมิใช่ผู้ควบคุมนโยบายไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชน ที่มีปัจจัยสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงต้องชดเชยด้วยภาคประชาสังคม (Civil Society) ในรูปแบบของมูลนิธิ วัค และอื่นๆ ซึ่งแนวทางตามพระราชดำริต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชถือเป็นตัวอย่างที่ดียิ่งและเห็นได้ชัดในประเทศไทย

บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตและรูปแบบของปัจจัยการผลิตนับแต่อดีตเป็นต้นมาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลในสังคมมนุษย์ โดยในยุคคลื่นลูกที่หนึ่ง การปฏิวัติเกษตรกรรมที่ทำให้แรงงานและที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญ (Labour Intensive) การรบจึงเป็นสอดคล้องกับวิธีการผลิตที่เป็นไปในรูปแบบของการใช้กำลังจำนวนมากในการแย่งชิงดินแดนและรวบรวมไพร่พลเพิ่มเติม ตามแบบของสงครามระหว่างนครรัฐต่างๆในอดีต ก่อให้เกิดสังคมภายใต้การปกครองในรูปแบบศักดินา (Feudalism) ที่มีการวัดพลังอำนาจกันที่กำลังพลและดินแดนเป็นหลัก

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่คลื่นลูกที่สอง หรือการปฏิวัติอุตสาหกรรม แรงงานเริ่มหมดความสำคัญลงเนื่องจากการผลิตเครื่องจักรอุตสาหกรรมเข้ามาแทนที่มนุษย์ เกิดการผลิตในจำนวนมากๆ (Mass) ส่งผลให้ปัจจัยทางเศรษฐกิจและอำนาจเปลี่ยนไปเป็นทุน (Capital Intensive) การรบในยุคนี้จึงแปรเปลี่ยนเป็นการสะสมเครื่องจักรสงครามแทนที่การสะสมกำลังคน และผู้มีทุนในการผลิตเครื่องจักรสงครามเช่น เรือรบ รถถัง หรือเครื่องบิน ก็จะเป็นผู้ชนะในสนามรบ ก่อให้เกิดสังคมที่มีได้ผูกขาดอำนาจอีกต่อไป แต่อำนาจกลับถูกแผ่กระจายไปยังผู้มีทุนมากกล่าวคือชน

ชั้นนำในสังคมขณะนั้น ก่อให้เกิดเป็นจุดเริ่มต้นของการกระจายอำนาจ (Decentralization) และเป็นจุดเริ่มต้นของระบอบประชาธิปไตย (Toffler, 1990)

เมื่อสายลมแห่งการเปลี่ยนแปลงได้พัดพาสังคมเข้าสู่คลื่นลูกที่ 3 อันเป็นยุคปฏิวัติสารสนเทศ ปัจจัยทางเศรษฐกิจตลอดจนปัจจัยทางอำนาจใหม่ๆก็ได้ไหลเข้าแทนที่ทุน กลายเป็นสังคมที่ยืนอยู่บนพลังอำนาจทางความคิด ปัจจัยอำนาจที่สำคัญที่สุดคือความรู้ ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงผลักดันวิถีทางการทหารไปสู่ยุคแห่งความรวดเร็ว และมีรูปแบบเป็น Information intensive army เฉกเช่นเดียวกับสังคม ก่อให้เกิดการพัฒนากองทัพไปสู่รูปแบบของ Smart Army ที่พร้อมรับมือกับภัยคุกคามที่ผันตัวไปตามเศรษฐกิจและสังคม การปกครองก็เช่นเดียวกัน ระบอบประชาธิปไตยแบบเต็มๆก็สามารถทานทนพลวัตรของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้เช่นกัน เมื่อปัจจัยทางเศรษฐกิจและอำนาจถูกผ่องถ่ายไปยังมือประชาชนทั่วไปได้มากและกว้างขวางยิ่งขึ้นผ่านพลังทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การกระจายอำนาจจึงต้องยิ่งเข้มข้นขึ้นกว่าในยุคที่ผ่านมา รัฐยุคใหม่จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวและจำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนมากขึ้นตามลำดับ (ibid).

โดยเป็นการกระจายอำนาจโดยตรงผ่านภาคประชาสังคมเพื่อลดภาระของระบบราชการ ซึ่งหากไม่ปรับตัวและยังคงรูปแบบเดิมในการโต้คลื่นลูกที่ 2 ก็อาจประสบผลลัพท์ไม่แตกต่างจากโรงงานในระบบอุตสาหกรรมปล่อยควันที่ต้องปิดตัวลง

สิ่งสำคัญที่สุดในการเผชิญกับปัจจัยภายนอกในการที่รัฐไทยจะโต้คลื่นลูกที่ 3 ในวิถีการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย ก็จำเป็นต้องคำนึงถึงดุลยภาพที่สำคัญของอำนาจธิปไตย กล่าวคือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ซึ่งนอกจากจะต้องเชื่อมโยง สัมพันธ์ และถ่วงดุลกันแล้วยังต้องเชื่อมโยงและมาจาก “ประชาชน” ระบบจึงจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการโต้คลื่นลูกที่ 3 และแข่งขันกับโลกได้ ดังคำกล่าวของ ลอร์ด แอคตัน (Lord Acton) นักประวัติศาสตร์-รัฐศาสตร์นามอุโฆษชาวอังกฤษที่ว่า “Power tends to corrupt and absolute power corrupts absolutely” (brainyquote.com, 2018).

สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับอนาคต คือหากไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับตัวเข้าสู่พลวัตรของเศรษฐกิจและสังคมของคลื่นลูกใหม่ สังคมก็จะเกิดเงื่อนไข ซึ่งหมายถึงความแตกต่างระหว่างความคิด ที่เกิดจากความแตกต่างทางฐานะทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ตลอดจนความแตกต่างของความคิดในเรื่องภราดรภาพและอาจเกิดเป็นความรู้สึกของการไม่เป็นพี่น้องร่วมชาติกันอันจะนำไปสู่ “the clash of civilization” ได้ในที่สุด ซึ่งประเด็นสำคัญดังกล่าว มีต้นเหตุส่วนหนึ่งจากการปฏิบัติซึ่งกันและกันแบบสองมาตรฐาน (Double standard) จนขาดความเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งสามยุค จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยอำนาจ เป็นสิ่งที่แทบจะไม่ต่างกันและแยกจากกันไม่ได้ และเมื่อรูปแบบของปัจจัยทางอำนาจเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบที่ผู้คน เข้าถึงได้มากขึ้น อำนาจจะถูกกระจายและทำให้การปกครองตลอดจนสังคมเปลี่ยนแปลงไป ประเทศไทยในฐานะหนึ่งใน พลเมืองของโลกและเป็นประเทศหนึ่งที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงในทุกยุคทุกสมัยมาโดยตลอดจึงหลีกเลี่ยงพลวัตร การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวได้ยาก และจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ ตลอดเวลา นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของรัฐบาลในปัจจุบันจึงถือว่าเป็นก้าวแรกที่สำคัญในการปูทางประเทศไทยไปสู่ยุค คลื่นลูกที่สามอย่างเต็มตัว อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าวเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่ยังต้องการการพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่ง เพื่อที่จะนำพานาวารัฐไทยไปเป็นผู้ที่ยืนโตอยู่บนโลกคลื่นลูกที่สามได้อย่างปลอดภัย สง่าม และเต็มภาคภูมิ

อ้างอิง

Acemoglu, D. and Robinson, J. A. (2005) 'Path of Political Development', in *Economic Origins of Dictatorship and Democracy*, Cambridge University Press.

[brainyquote.com](https://www.brainyquote.com) (2018) 'Lord Acton Quotes', available at:

https://www.brainyquote.com/authors/lord_acton.

Marx, K. and Engels, F. (1848) *The Manifesto of the Communist Party*, available at:

<https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/Manifesto.pdf>

North, D. C. and Weingast, B. R. (1989) 'Constitutions and Commitment: The Evolution of Institutions Governing Public Choice in Seventeenth-Century England', in *The Journal of Economic History*, Vol XLIX: 4.

Toffler, A. (1980) *The Third Wave*, New York: Morrow.

Toffler, A. (1990). *Powershift*, New York: Bantam Book.